

Open Monumentendag zaterdag 10 september

Wandeling Historisch Kralingen

Historische Commissie van de Bewonersvereniging Kralingen-Oost
Route Hoflaankerk – Kortekade – Plaszoom / Plasmolens – 's Gravenweg

Inleiding

Het dorp Kralingen lag vanaf circa 1550 aan de Veenweg, in wat nu Prinsenland (Prins Alexanderpolder) heet. Door veenaftgravingen ontstonden plassen en raakte het dorp omsloten door water. De bevolking trok langzamerhand weg en de dorpsweg werd als laatste gebouw gesloopt in 1844. De fundamenteën ervan liggen nog op begraafplaats Oud Kralingen.

Rond de viersprong Oudedijk, Hoflaan, Kortekade en 's Gravenweg ontstond rond 1840 een tweede dorpskern. Kralingen bleef tot 1895 een zelfstandige gemeente en werd toen geannexeerd door Rotterdam. Van de twee veenplassen op Kralings grondgebied bleef de voormalige Noordplas behouden als Kralingse Plas. De plas ten oosten hiervan werd in 1870 ingepolderd en Prins Alexanderpolder genoemd.

1. Hoflaankerk (Hoflaan 1)

Intussen was in het nieuwe Kralingen in 1842 op de hoek Hoflaan en Oudedijk de Hoflaankerk geopend. Dit is een neoclassicistische kerk van de Haagse architect Arend Roodenburg. De kerk werd gebouwd als een zogenaamde Waterstaatkerk. Waterstaatkerken zijn kerken die in de 19de eeuw werden gefinancierd door de overheid, om zo een einde te maken aan de ruzies tussen katholieken en hervormden over de verdeling van kerkgebouwen. De Waterstaatkerken werden meestal sober en duurzaam ontworpen en de bouw werd begeleid door ingenieurs van het Ministerie van Waterstaat. De Hoflaankerk is gebouwd van baksteen en voorzien van een Dorisch temperfront. Binnen is de kerk gepleisterd en voorzien van ionische pilasters. De kerk kreeg bij een restauratie in 1910 aanbouwen aan de noord- en zuidzijde. In 2008 vond opnieuw een restauratie plaats, waarbij de oorspronkelijke gevelkleuren zijn teruggebracht. De kerk hoort nu bij de Nederlands Hervormde gemeente.

De voor de kerk liggende Hoflaan bestond al in 1674 en is vernoemd naar het voormalige middeleeuwse slot Honingen, waarvan de ruïne in 1672 werd gesloopt. Dit gebeurde omdat werd gevreesd dat binnenvallende Franse troepen de ruïne zouden gebruiken om zich er te verschansen. Naast de Hoflaankerk staat een replica van de wegwijzer die ooit de weg wees naar Gouda, toen de Oudedijk nog een hoofdweg in die richting was.

Oudedijk

De Oudedijk werd in de 12de eeuw aangelegd en vormde samen met de 's Gravenweg een binnendijk tracé tot aan het gehucht Kortenoord, richting Gouda.

Tegenover het vroegere gemeentehuis lag langs Oudedijk en Kortekade een gebied dat vroeger de naam Piswerf had. De naam is vermoedelijk ontleend aan de afwatering van dit land. Aan de zijde van de Oudedijk stond korenmolen De Vos. Hier werden in de zeventiende eeuw de molenaarszonen Adriaen en Pieter van der Werff geboren, die beiden naam maakten als kunstschilder. Adriaen was tevens architect en ontwierp het oude Beursgebouw van Rotterdam, dat tot het bombardement van 14 mei 1940 de stad sierde.

Op de hoek van de Kortekade en Oudedijk stond de villa Laanzicht, met uitzicht op de Hoflaan. Aanvankelijk particulier bewoond, werd Laanzicht eind 19de eeuw ook gebruikt als pastoriewoning

van de Hoflaankerk. De villa werd in de afgelopen eeuw gesloopt en vervangen door woonhuizen en winkelpanden.

Op de andere hoek van de Oudedijk en Kortekade, schuin tegenover de Hoflaankerk, stond het gemeentehuis van de tweede dorpskern van Kralingen. Het gemeentehuis verloor zijn functie in 1895, toen Kralingen werd geannexeerd door Rotterdam. Het gemeentehuis bleef nog tot in de jaren vijftig staan en werd toen vanwege zijn bouwvallige staat gesloopt. Sinds 1973 staat op deze plek een studentenflat. De laatste burgemeester was G.H. Lambert. Lambert woonde zelf in de villa Merula aan de Oudedijk. Op die plek ligt nu de Merulaweg.

Kortekade

De naam Kortekade heeft te maken met het ontstaan van de Kralingse Plas. De Kortekade was hiervan de oostelijke bedijking. De naam komt al voor op een kaart van Schieland uit 1611, van de hand van kaartmeester Floris Balthazarsz. Het deel langs de plas is van naam veranderd, de Kortekade voert vanaf de Oudedijk niet verder dan de kruising met Kralingse Plaslaan en Kralingseweg.

De Kortekade was een boerenweg met links en rechts sloten tussen de weg en de bebouwing. Deze sloten waren nodig voor de praamvaart door Kralingen. In 1914 werd de praamroute verlegd naar de Ringvaart en een sloot tegenover de laan van Nooitgedacht. Daardoor konden de sloten langs de Kortekade worden gedempt en werd de weg verbreed. Na de wegverbreding door het verdwijnen van de sloten veranderde de Kortekade van een boerenweg tot een straat met stedelijke bebouwing. De meeste bebouwing dateert nu uit de jaren '20 en '30. Uitzonderingen zijn de nieuwbouw op de hoeken met de Kralingseweg en de 's Gravenweg, en de hoek van de Stuartlaan. Tegenover de Stuartlaan ligt de Vredehofweg, die herinnert aan het niet meer bestaande landhuis Vredehof.

2. Kortekade 33-35

Uit de oudere periode van de Kortekade dateert het pand 33-35 dat in 1898, drie jaar na de annexatie van Kralingen, werd gebouwd. Het werd recent gerenoveerd en verbouwd tot woonappartementen. Langs de oude Kortekade waren rond 1900 tussen de boerenwoningen ook een openbare school en, vanaf 1902, het kinderkuis Welkom te vinden. Het kinderkuis veranderde rond 1930 in een jeugdhoege. Op de hoek met de Kralingseweg was een speeltuin met theehuis gevestigd, waar roeiboetjes te huur waren voor een tochtje op de Kralingse Plas.

3. Plaszoom

De Plaszoom heette aanvankelijk ook Kortekade, als tegenhanger van de aan de westzijde van de plas gelegen Langekade. De naam Plaszoom werd pas in 1935 ingevoerd. In die periode was de aanleg van het Kralingse Bos al volop in gang. De gemeenteraad van Rotterdam had in 1911 tot de aanleg van bos besloten en vanaf dat jaar werden huisjes en molens rondom de plas gaandeweg onteigend. In de nieuwe inrichting van het gebied werd alleen ruimte gelaten voor een in 1939 door architect Hendrik Sutterland gebouwde villa, die thans een gemeentelijk monument is.

Van de oude bouwwerken in het bosgebied bleven alleen de plasmolens 'De Ster' (1886) en 'De Lelie' (1740/1840), alsmede het bijbehorende karottenfabriekje en directiewoning staan. Het complex werd gebouwd door de broers Hioolen, die hier in de negentiende eeuw snuiftabak en specerijen produceerden.

4. Molen De Ster

De eerste molen met de naam De Ster werd in 1829 door Isaac Hioolen gebouwd. Deze molen brandde in 1865 af, waarna met gebruikmaking van onderdelen van de Rijswijkse molen De Stier een nieuwe molen werd gebouwd die ook De Ster werd genoemd. De Ster brandde in 1962 andermaal af, om in 1969 te worden herbouwd.

5. Molen De Lelie

De Lelie was oorspronkelijk molen De Ezel, die vanaf 1740 bij de 's Gravenweg stond en daar werd gebruikt door katoendrukkerij Non Plus Ultra. In 1840 werd de molen naar de huidige plek overgebracht.

De broers Hioolen bezaten nog een derde molen, De Ceres die aan de oostzijde van de weg stond. Deze molen brandde omstreeks 1875 af. Op de fundamenten werd een drie verdiepingen hoog stoomfabriekje gebouwd. Dit gebouw brandde in 1920 eveneens af.

De plasmolens en bijbehorende gebouwen werden in 1916 door de gemeente Rotterdam onteigend, in verband met plannen voor de aanleg van het Kralingse Bos. Het complex bleef echter behouden en de productie bleef nog lange tijd aanwezig. De beide snuif- en specerijenmolens zijn nu de laatste industriemolens van dit type in Nederland, en waarschijnlijk ook ter wereld. Voor demonstraties en in beperkte mate ook verkoop is weer een kleine productie van snuiftabak gestart. De tabak wordt gesausd, gefermenteerd, fijngehakt en gezeefd. De monumentale molens zijn elk maandelijks op een zaterdag geopend voor bezoekers.

6. Karottenfabriek

Het karottenfabriekje is evenals de molens een monument en werd in de jaren '80 gerestaureerd. Het benedenverdieping wordt gebruikt voor zaalverhuur. Het woonhuis van de gebroeders Hioolen huisvest tegenwoordig restaurant De Tuin.

Kralingse Plas

De Kralingse Plas is ontstaan door veenaafgravingen en heette aanvankelijk Noordplas. In totaal lagen er door de afgravingen begin negentiende eeuw vijftien van dergelijke plassen tussen Rotterdam en Gouda. Alleen de Kralingse Plas en de Bergse Plassen zijn behouden gebleven, de overige plassen zijn opnieuw ingepolderd.

In 1911 besloot de gemeenteraad van Rotterdam tot aanleg van de Kralinger Hout, later bekend geworden als het Kralingse Bos. Het eerste bosontwerp was van de hand van directeur van Gemeentewerken G.J. de Jong. In 1921 maakte Marinus Jan Granpré Moliere een tweede ontwerp, dat werd uitgevoerd. De polder rondom de plas werd opgehoogd met grond uit de in Rotterdam-Zuid gegraven Waalhaven. Pas in 1928 kon worden begonnen met het planten van bomen. Het bos werd in fasen aangelegd. Door de Tweede Wereldoorlog vond de officiële opening pas in 1953 plaats. Die oorlog zorgde ervoor dat delen van de plas, langs zowel de Plaszoom als de Kralingse Plaslaan, werden volgestort met de puin van het bombardement van 14 mei 1940. Langs de Plaszoom was deze puin nog te zien totdat in de jaren '90 een boulevard langs de plas werd aangelegd. De puinstort langs de Kralingse Plaslaan werd in 1949 na een besluit van de gemeenteraad ook ingericht als bos.

Charlotte de Bourbonlaan - Louise de Colignypad – Ypenhof

In de jaren dertig werden ten oosten van de Kortekade verschillende nieuwe straten gebouwd, waaronder de Charlotte de Bourbonlaan. De straten werden vernoemd naar echtgenoten van Willem van Oranje. Het Louise de Colignypad ligt op het terrein van de vroegere buitenplaats Ypenhof.

7. Ypenhof / Huis Goudriaan (Laan van Ypenhof)

Het eerste landhuis op deze plek werd als Lindenhoff in 1716 gebouwd voor koopman Archibald Hope. In 1806 werd het eigendom van Michiel Baelde, die de naam veranderde in Ypenhof. Het landhuis werd in de jaren '20 gesloopt en in 1929 vervangen door een moderner landhuis in de stijl van een Engels country-house. Architect Willem Kromhout bouwde het huis voor havenbaron A.J.M. Goudriaan. In 1984 werd het landgoed verkocht aan een projectontwikkelaar, waarna het landhuis korte tijd later afbrandde. Van het huis uit 1929 resteren aan de zijde van de 's Gravenweg nog de toegangsbrug en het koetsiershuis. Op de grond van het landgoed zetelt nu Residence Essenburgh, een luxe wooncentrum voor ouderen.

's Gravenweg

Het laatste deel van deze wandeling voert langs de 's Gravenweg. Deze weg is de weg waarnaar wordt verwezen in de uitdrukking 'zo oud als de weg naar Kralingen'. De naam verwijst naar de graven van Holland, die verantwoordelijk waren voor de aanleg van de dijkweg. De huidige weg dateert uit de Middeleeuwen, maar mogelijk was er in de Romeinse tijd al een weg in deze omgeving.

8. Huis De Boogerd ('s Gravenweg 69)

Aan de overzijde van de 's Gravenweg zien we het huis De Boogerd. Dit huis in de stijl van de Delftse School is in 1930 gebouwd door architect Granpré Molière in opdracht van bankier Karel Paul van de Mandele. Het huis staat op beroemde grond, namelijk de grond waar familie van admiraal Maarten Harpertsz. Tromp in de 17de eeuw een buitenplaats bezat. Het oude Trompenburg werd gesloopt in 1833. De buitenplaatsen Trompenburg en Zomerlust (aan de Honingerdijk) werden samengevoegd, waarna aan de zijde van de Honingerdijk een tweede en nog bestaand buitenhuis met de naam Trompenburg verscheen. Dit was eigendom van de Engels-Nederlandse reder James Smith. Dit tweede buitenhuis werd bij een verbouwing in 1895 uitgebreid met zijvleugels. De familie Van Hoey Smith liet het park aanleggen dat nu door het leven gaat als Arboretum Trompenburg.

9. Buitenzorg ('s Gravenweg 154)

Langs de 's Gravenweg bevonden zich in de afgelopen eeuwen verschillende buitenplaatsen. Het eerste markante bouwwerk aan de 's Gravenweg is een zogenaamde kwakelbrug. Dit soort bruggen werd gebruikt om gemakkelijk doorgang te verlenen aan de boerenpramen die deze route gebruikten. De kwakelbrug biedt toegang tot buitenplaats Buitenzorg, gebouwd omstreeks 1775 in Lodewijk XV stijl. De oorspronkelijk naam van het huis luidde Sans Soucis, de eerste eigenaar was boekhouder Laurillard dit Fallot van de naastgelegen katoendrukkerij Non Plus Ultra.

10. Kuyl's Fundatie ('s Gravenweg 71)

Naast De Boogerd, ofwel het oudste Trompenburg, stond nog een andere buitenhuis: Vredenoord. Dit landhuis dateert eveneens uit de 17de eeuw. Het pand was gebouwd in Lodewijk XIV stijl en werd in twee eeuwen door zo'n tien families bewoond. De laatste particuliere bewoner was handelaar J.F. Ficq. In 1902 werd Vredenoord een sanatorium, voorzien van een ernaast gebouwde kapel. In 1953 was er geen behoefte meer aan een sanatorium en werd Vredenoord eigendom van het Sint Franciscus Gasthuis, die er een opvanghuis voor RK Meisjesbescherming van maakte. In de jaren zestig werd de staat van Vredenoord zeer slecht. In 1965 werd besloten het aan de Schiekade gelegen in neoclassicistische stijl gebouwde hofje voor protestantse vrouwen Kuyl's Fundatie (1814) te verplaatsen en te herbouwen op de plek van Vredenoord. Vredenoord werd van de Monumentenlijst gehaald en gesloopt, waarna Kuyl's Fundatie in 1972 kon worden heropgebouwd. Het pand wordt gebruikt voor feesten en partijen, maar erachter bevinden zich nog steeds zeventien woningen die voor het oorspronkelijke doel van Kuyl's Fundatie worden gebruikt: voor bewoning door alleenstaande vrouwen.

11. 's Gravenhof ('s Gravenweg 168)

Iets verderop langs de 's Gravenweg vinden we het buitenhuis 's Gravenhof (nr. 170). Dit is het oude woonhuis van katoendrukker Pieter Barbet, die zich met zijn drukkerij Non Plus Ultra in 1720 aan een buurplas van de Kralingse Plas vestigde en er in 1723 dit huis liet bouwen. Het is een landhuis in de stijl van Lodewijk XIV en Lodewijk XV, dat oorspronkelijk rondboogramen had. Later werden twee zijvleugels aangebouwd. In 1831 ging de katoendrukkerij over in handen van G. van Sillevold, die het bedrijf in 1870 liet verplaatsen naar de Oostzeedijk 2 en de Oostmaaslaan 78. Het landhuis bleef echter bestaan en onderging in 1880 andermaal een verbouwing, waarbij onder meer de ramen van vorm veranderden.

12. Hoeve Nooitgedacht ('s Gravenweg 190)

De wandeling eindigt bij Hoeve Nooitgedacht aan de 's Gravenweg 190. Hoeve Nooitgedacht is een typisch voorbeeld van de oorspronkelijke bebouwing aan de noordzijde van de 's Gravenweg. Deze kleine boerderij is waarschijnlijk gebouwd als opzichterswoning voor de naastgelegen katoendrukkerij Non Plus Ultra. In 1870 is het oorspronkelijke voorhuis vervangen en is het gebouw tot circa 1950 in gebruik geweest als boerderij. Het achterste deel van het huis is in die periode gesloopt. In de periode 1960 tot 2008 is het gebouw steeds verder in verval geraakt. In 2009 is het pand gerestaureerd en is de oorspronkelijke oppervlakte hersteld. Hoeve Nooitgedacht is nu in gebruik als woon- en werkhuis.

Hoeve Nooitgedacht is op zaterdag 10 september geopend van 10.00 - 17.00 uur.
Van hieruit bent u in circa vijf minuten lopen weer terug bij de Hoflaankerk.